

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ ДС/СС 05/4-02 бр. 219/1-ХИ/11 11.02.2010. године	
--	--

ВЕЋЕ НАУЧНИХ ОБЛАСТИ
ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој III редовној седници, 11.02.2010. године – на основу чл. 211. став 1. алинеја 14. и члана 256. Статута Факултета, прихватило Извештај Комисије за докторске студије с предлогом теме за докторску дисертацију: СРПСКИ КОНЗУЛАТ У ПРИШТИНИ, докторанда Милуна Стијовића.

За ментора је одређен проф. др Радош Љушић.

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА

Доставити:

1x Универзитету у Београду
1x Стручном сараднику за
докторске дисертације
1x Шефу Одсека за правне послове
1x Архиви

Проф. др Весна Димитријевић

Факултет <u>Филозофски</u>	УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
<u>04/1-2 бр. 6/1686</u> (број захтева)	
<u>16.02.2010.</u> (датум)	
Веће научних области друштвено-хуманистичких наука (Назив већа научних области коме се захтев упућује)	

ЗАХТЕВ
за давање сагласности на предлог теме докторске дисертације

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на предлог теме докторске дисертације:

Српски конзулат у Приштини

(пун назив предложене теме докторске дисертације)

НАУЧНА ОБЛАСТ историја

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Милун (Светозар) Стијовић

Назив и седиште факултета на коме је стекао високо образовање: Филозофски фак. у Приштини

Година дипломирања: 2004.

Назив мастер рада кандидата: _____

Назив факултета на коме је мастер рад одбрањена: _____

Година одбране мастер рада:

Обавештавамо вас да је Наставно-научно веће

на седници одржаној 11.02.2009.

размотрило предложену тему и закључило да је тема подобна за израду докторске дисертације.

	<p>ДЕКАН ФАКУЛТЕТА</p> <hr/> <p>Проф. др Весна Димитријевић</p>
--	---

Прилог:

1. Предлог теме докторске дисертације са образложењем
2. Акт надлежног тела факултета о подобности теме за израду докторске дисертације

Образложење теме докторске дисертације

СРПСКИ КОНЗУЛАТ У ПРИШТИНИ

Предмет истраживања

Предмет нашег истраживања је Српски конзулат у Приштини – његова организација и састав, околности у којима је настао и у којима је радио, делатности којима се бавио, проблеми са којима се суочавао, сарадња са другим конзулатима, као и представницима отоманске власти, односи са српским, али и несрпским становништвом. У раду ће бити обухваћен цео период рада Конзулата, од оснивања 1889. до престанка са радом 1912. године, када су ослобођени Косово и Метохија.

О раду Конзулата до сада је писано само фрагментарно, и то углавном у делима општије садржине или у радовима са другом тематиком. Објављивани су и извештаји српских конзула. Међутим, не постоји ни једно дело које се посебно бави радом Конзулата или које би обухватило целокупну његову делатност.

Српски конзулат у Приштини отворен је у оквиру шире дипломатске акције помоћи српском народу под Турцима. Дипломатску борбу за отварање конзулата покренуо је Стојан Новаковић, који је 1886. године постао српски посланик у Цариграду. Он је веома брзо закључио привремену конзуларну конвенцију са Турском и већ 1887. године се отварају српски конзулати у Скопљу и Солуну, а 1889. године у Приштини и Битољу.

Разлога за отварање конзулата било је много.

Током српско-турског рата 1877–1878. Срби су ослободили део Косова, али су морали, по одредбама Берлинског конгреса, убрзо да се повуку. Након тога турски и албански зулум према Србима још више се појачао. За време велике Источне кризе јавио се албански национални покрет. У Призрену се јуна 1878. године формирала Призренска лига, чија је делатност била изразито антисрпска и која је сматрала да је главни узрок албанских невоља српска национална политика. За време деловања Призренске лиге дошло је до још жешћег терора и прогона српског становништва. У Приштини је 1882. године основан преки суд, који је за пет година погубио око 7000 Срба. У Србији се, међутим, у то време мало знало о терору на Косову и Метохији.

Србија је после српско-бугарског рата 1885. године своје црквено-просветне активности проширила јаком дипломатском акцијом како би и на тај начин помогла Србима на овим просторима.

Отварање конзулата у Приштини имало је великог одјека у српском народу. Албанци су тај чин сматрали директном провокацијом и покушајем надгледања албанског деловања. У прилог томе говори и чињеница да су већ 1890. године покушали да запале Конзулат и да су исте године убили првог српског конзула у Приштини Луку Маринковића. Приштински мутесариф је сматрао да су врата конзулата она врата кроз која ће Србија ући на Косово.

Српска влада је у дипломатију слала веома образоване и угледне људе који су покренули пропагандну, просветну и културну акцију. Између осталих, конзули у Приштини били су и Бранислав Нушић, Светислав Симић, Мирослав Спалајковић и Милан Ракић. Захваљујући њиховим извештајима у Србији је почела да се ствара права слика о стању на Косову и Метохији. Из тих извештаја јасно се виде бројна убиства, силовања, отмице и прогони српског живља, као и стање у вилајету и српско и албанско друштво. На основу њих је српска влада могла да интервенише и код великих сила и у Цариграду, како би заштитила српски народ.

Српски конзули су покушавали да успоставе добру сарадњу и са османским властима и са албанским старешинама како би олакшали тежак положај српског живља. Званични односи су били добри и конзули су углавном лепо примани, али успех је био скроман.

Од великог значаја била је и сарадња Конзулата са конзулатима других држава, поготово руским, како би се помогло српском народу.

Немерљив је утицај Конзулата на очување националне свести у српском народу. Одмах по успостављању Конзулат је покренуо јаку пропагандну акцију, као и рад на просветном и културном уздицању српског народа. Конзулат у Приштини отворен је у веома тешко време за српско школство на Косову и Метохији. Школа, њени учитељи и ученици имали су двоструке проблеме. С једне стране турске власти су, подстрекиване бугарском пропагандом, чиниле све да их, тобоже по закону, ометају, а с друге стране, ни власт ни турско и албанско становништво нису остављали на миру српске учитеље и ђаке. Конзули су одмах увели плански распоред учитеља по школама. Најквалификованији учитељи премештени су у већа места, а на упражњена места су доведени нови. Министарство иностраних дела је преузело исплату учитељских плата, што се одмах одразило на број ученика, поготово у сеоским школама, где су родитељи сами морали да плаћају учитеље. Донета је уредба о српским школама на Косову и Метохији, као и правилници о учитељима и учитељским заступницима. Отваране су нове школе. За време рада Конзулата број школа је готово удвостручен. Културна дешавања углавном су била везана за школе, у оквиру којих су осниване библиотеке. У Приштини, а касније и у Призрену, отворене су српске књижаре, које је финансирала Србија. Отварањем књижара веома се поправила снабдевеност књигама у српским школама, али и доступност књиге народу.

Циљеви истраживања

Основни циљ нашег истраживања јесте да, на основу доступних извора, што потпуније сагледамо и опишемо целокупно деловање Српског конзулата у Приштини од његовог оснивања 1889. па све до ослобођења Косова и Метохије 1912. године.

Полазећи од привремене српско-турске конзуларне конвенције, која је била предуслов за отварање конзулата, као и сталне конзуларне конвенције, којом је регулисан положај конзулата, сместићемо га у историјске оквире и објаснити околности које су омогућиле српској влади да реализује своје напоре и отвори дипломатско представништво на Косову и Метохији.

Наш циљ је и да што је могуће исцрпније изложимо, образложимо и документујемо разлоге због којих је конзулат у Приштини основан. Према досадашњим увидима то је, првенствено, залагање да се српском народу обезбеди заштита. Бројна су сведочанства која су научној јавности позната, а која ћемо ми настојати да детаљније истражимо и употпунимо, која говоре о убиствима, отмицама, силовањима, пљачкама и другим бројним злоделима над српским становништвом и њиховим светињама у Косовском вилајету, као и о околностима које су доприносиле тешком положају православних хришћана (однос власти према албанском и према српском становништву, физичка неравноправност ова два народа, право, односно одсуство права на ношење оружја и др.). Настојаћемо да прикажемо све мере које је Конзулат предузимао ради заштите српског становништва, као и резултате предузетих мера. Изнећемо и активности којима су наши дипломатски представници покушали да помогну угроженом српском народу личним деловањем.

Циљ нам је и да истражимо и опишемо и активности Конзулата предузете ради очувања националног идентитета српског народа. То је, пре свега, рад на унапређењу просветне делатности – отварање нових школа (настојаћемо да утврдимо које и какве школе су отворене, када и где, како и колико дуго су радиле, са колико успеха, како су финансиране), брига о постављењу и распоређивању учитеља, као и о другим питањима у вези са њима, брига о наставном плану и програму, квалитету наставе, уџбеницима. Говорићемо и о другим видовима рада на културном уздизању српског народа – школским библиотекама, књижарама, певачким друштвима и другом што грађа покаже. Настојаћемо да укажемо и на знамените људе из вилајета на која се Конзулат ослањао, као што су, нпр., били Чемериќићи из Призрена, који су и касније давали знамените људе за српску културу.

Посебну пажњу обратићемо на напоре Српског конзулата да ојача отпор Срба, да их охрабри, оснажи, национално повеже. Настојаћемо да утврдимо и покажемо којим средствима, на који начин и са колико успеха је то чињено.

У вези са тим указаћемо и на односе са српским становништвом. Отварање Конзулата наишло је на несумњиво одушевљење Срба. Међутим, тешка насиља над њима, често немоћ Конзулата да их заштити, несигурност и страх стварали су малодушност и неповерљивост код становништва. Борба за самоодржањем у тешким условима развијала је код неких од њих особине које им, како каже Нушић, иначе нису својствене. Наводила их је, по сведочењу С. Јовановића, на сарадњу с турским властима, на потказивање сународника, на међусобне размирице и неслогу. Настојаћемо да утврдимо колике размере је имало овакво понашање и какав је однос Конзулата био према томе, са колико успеха је он радио на јачању њихове снаге, евентуалне жеље за отпором, на њиховом националном јединству.

Познато је да је отварање Конзулата наишло на велики отпор Албанаца, који су покушали и да га запале, а првог конзула Луку Маринковића су недуго после доласка и убили. Турци су такође с негодовањем гледали на постојање Конзулата. Настојаћемо да прикупимо податке о свим видовима арбанашких насртаја на Конзулат и о ометању, или покушају ометања његовог рада, као и да утврдимо како је у свакој од тих ситуација реаговао Конзулат.

Важно место у раду имаће и односи са конзуларним представништвима других земаља како би се њиховим залагањем спречио албански терор, обезбедила јавна сигурност и ефикаснија заштита хришћана. Нарочито ћемо обратити пажњу на рад руских дипломата, који су у томе имали највише успеха. С наведеним циљем је Конзулат успостављао односе и с турским властима и с албанским старешинама, чему ћемо такође посветити пажњу, осветљавајући, у мери у којој нам то извори покажу, и званичне и незваничне односе.

Наш задатак ће бити и сагледавање односа Конзулата и Призренске богословије, као и православне цркве. Досадашњи увиди у то показују да је Конзулат бринуо пре свега о томе да се цркве и манастири снабдеју потребним богослужбеним књигама, као и црквеним утварима и свештеничким одеждама. Настојаћемо да утврдимо у којој мери је то био систематски и организован рад и колико је у томе било успеха. Пратићемо и односе ових институција на пољима у којима су се њихове надлежности преклапале, а то је углавном решавање просветних проблема – постављење и размештај учитеља, сукоби учитеља и митрополита и сл. Посредовао је Конзулат и између Министарства иностраних дела Србије и појединих митрополита како би они поштовали препоруке Министарства у вези са школством. Истражићемо да ли је, и у којој мери, Конзулат могао да утиче на избор митрополита. Настојаћемо да наше истраживање омогући дубље сагледавање и свеобухватнији приказ ових односа.

Како је ситуација у Косовском вилајету била веома сложена, то је српска влада за конзуларне представнике слала веома образоване, способне и угледне људе, као што су били Лука Маринковић, Бранислав Нушић, Тодор Станковић, Мирослав Спалајковић, Милан Пећанац, Светислав Симић, Милан Ракић. У раду ће бити речи о сваком од њих, нарочито о њиховим дипломатским активностима и успешности њихове мисије на Косову и Метохији. Анализираће се њихови извештаји, писма, белешке, путописи и др., који су омогућили да српска јавност сазна о положају српског живља на Косову и Метохији, али су послужили и влади Србије као драгоцен документација о ширењу истине о томе у Европи.

Понекад је у одсуству конзула његову дужност обављао вицеконзул, писар или драгоман Конзулата, па ће и о њиховој делатности, као и делатностима осталих чиновника Конзулата, бити речи онолико колико нам архивска грађа то омогући.

Циљ нашег рада биће и истраживање финансирања Српског конзулата у Приштини, пре свега извора и обима финансирања, и упоредити га са финансирањем других конзулата. То може омогућити да се боље сагледа важност самог конзулата у Приштини, да се види чему је даван приоритет, на шта су одвајана средства и сл. Истражићемо и начине на који су средства коришћена.

Основне хипотезе

Основне хипотезе, на којима ће се заснивати израда ове дисертације су следеће:

- Конзулат је, уз Генерални конзулат у Скопљу, имао централно место у деловању Србије према Косову и Метохији.
- Заштита интереса српског народа и ширење истине о стању на Косову и Метохији су били примарни задаци Српског конзулата у Приштини.
- Конзулат је имао кључну улогу у ширењу српске националне пропаганде, као и у просвећивању и културном уздизању српског народа на Косову и Метохији.
- Циљ Конзулата био је и успостављање добрих односа са османском влашћу и албанским становништвом у Косовском вилајету ради постизања својих циљева.
- Конзулат је у оквиру своје делатности сарађивао са конзулатима других држава у Косовском вилајету, као и са другим дипломатским представништвима Србије у Турској.

Метод истраживања

Како су нека питања везана за тему овог рада и раније била предмет истраживања српске историографије, најпре ћемо анализирати домаћу литературу, користећи се превасходно библиотечким фондовима Народне библиотеке Србије, Библиотеке Српске академије наука и уметности, Библиотеке Историјског института, Библиотеке Архива Србије, Библиотеке Одељења за историју Филозофског факултета Универзитета у Београду и Универзитетске библиотеке Светозар Марковић у Београду. Колико нам то језичке баријере буду допустиле, проучићемо и страну литературу са сличном тематиком. Обрадићемо затим и објављене изворе, како документарну грађу тако и оне нарративне, али ћемо пажњу усмерити, пре свега, на необјављене изворе српске провинијенције. Колико смо из досадашњег бављења овом темом могли закључити, најважнија и најобимнија грађа налази се у фондовима Архива Србије: Министарство иностраних дела – Политичко-просветно одељење, Политичко одељење, Конзулат у Приштини, Строго поверљива архива, Генерални конзулат у Скопљу, Посланство у Цариграду, Благајничко одељење и Административно одељење. Истражићемо и друге фондове Архива Србије: Милован Миловановић, Љубомир Ковачевић, Милутин Гарашанин, Стојан Новаковић и Владан Ђорђевић. Сматрамо да ћемо значајне податке наћи и у Архиву Југославије, фонд Јован Јовановић Пижон, као и у Архиву Српске академије наука и уметности – фондови Михаило Ристић, Драгослав Страњаковић и Милан Ракић. Уколико нам то прилике дозволе, покушаћемо да дођемо и до необјављене грађе турске провинијенције.

Структура рада

Структура рада ће бити тематска. Рад ће имати следећа поглавља:

- I. Увод
- II. Дипломатска представништва Краљевине Србије
  1. Посланства
  2. Конзулати

III. Српски конзулат у Приштини

1. Српско-турска конзуларна конвенција
2. Разлози за отварање Конзулата
3. Финансирање Конзулата
4. Организација Конзулата
  - а) Конзули
  - б) Остали чиновници конзулата
5. Деловање Конзулата
  - а) Заштита српског народа
  - б) Рад на јачању српске националне свести
  - в) Просветна и културна активност
- г) Утицај на информисаност српске јавности о стању на Косову и Метохији
6. Односи са представницима османске власти
7. Односи са српским становништвом
8. Односи са муслиманским становништвом
9. Односи са Призренском богословијом и православном црквом
10. Сарадња са осталим српским дипломатским представништвима у Турској
11. Сарадња са конзулатима других земаља у Косовском вилајету

IV. Закључак

У Уводу ће бити изнет критички преглед постојеће литературе о Српском конзулату у Приштини, као и критички осврт на објављене и необјављене изворе. Изложићемо значај проучавања ове теме и изнети методе истраживачког поступка.

У поглављу Дипломатска представништва Краљевине Србије осврнућемо се на српску дипломатску мрежу тога времена, као и на могућности дипломатског деловања које је Србија добила стицањем независности 1878. године. Подаци о посланствима и конзулатима биће изложени у посебним одељцима.

У поглављу Српски конзулат у Приштини размотрићемо организацију, деловање и услове у којима је Конзулат настао и деловао. Поћи ћемо од привремене српско-турске конзуларне конвенције, која је била предуслов за отварање конзулата, а задржаћемо се затим и на сталној конзуларној конвенцији, којом је регулисан положај конзулата. У посебном поглављу изложићемо и документовати разлоге за оснивање конзулата у Приштини. Изнеће се подаци о конзулима и њиховој делатности, као и о

осталим чиновницима Конзулата. Осврнућемо се и на рад царинарница Јавор и Рашка, на које је био пренет део активности Конзулата.

Увид у финансије Конзулата – у изворе и обим финансирања, као и поређење са финансирањем других конзулата, омогућиће да се боље сагледа и важност самог конзулата у Приштини. Истражићемо и начин на који су средства коришћена.

У поглављу Деловање Конзулата биће сагледано подручје његовог рада и надлежности. У посебним одељцима биће речи о најважнијим областима деловања: заштити српског народа, који је у време деловања конзулата, а и пре његовог оснивања, био изложен стравичном терору, затим раду на јачању националне свести српског народа, просветној и културној активности, као и његовом утицају на информисаност српске јавности о стању на Косову и Метохији.

У поглављу Односи са представницима османске власти испитаћемо сарадњу Конзулата са властима, однос власти према Конзулату и према отварању Конзулата уопште. Покушаћемо да објаснимо како су се власти званично односиле према Конзулату, а шта су заиста чиниле.

У поглављу Односи са српским становништвом испитаћемо како је на отварање и рад Конзулата гледао српски народ, како су Срби примали представнике Конзулата и како су представници народа дочекивани у Конзулату, шта су конзули чинили да би придобили поверење народа и колико су у томе имали успеха.

У поглављу Односи са муслиманским становништвом приказаћемо реакције муслимана на рад Конзулата, њихове акције на осујећивању тога рада, да ли је било изузетака међу њима, као и шта су чинили представници Конзулата у циљу побољшања односа и са колико успеха су то чинили.

Анализираћемо и односе са православном црквом и Призренском богословијом, њихову сарадњу, преклапање надлежности, као и евентуална неслагања.

У посебним поглављима осврнућемо се на сарадњу Конзулата са осталим српским дипломатским представништвима у Турској и са конзулатима других земаља у Косовском вилајету у циљу заштите српских националних интереса, као и на резултате сарадње.

У Закључку ћемо изнети резултате до којих смо дошли током истраживања.

Извори и литература

Необјављени извори

АРХИВ СРБИЈЕ

Министарство иностраних дела – Политичко-просветно одељење

Министарство иностраних дела – Политичко одељење

Министарство иностраних дела – Строго поверљива архива

Министарство иностраних дела – Конзулат у Приштини

Министарство иностраних дела – Генерални конзулат у Скопљу

Министарство иностраних дела – Посланство у Цариграду

Министарство иностраних дела – Благајничко одељење

Министарство иностраних дела – Административно одељење

Милован Миловановић

Љубомир Ковачевић
Милутин Гарашанин
Стојан Новаковић
Владан Ђорђевић

АРХИВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Јован Јовановић Пижон

АРХИВ СРПСКЕ АКАДЕМИЈЕ НАУКА И УМЕТНОСТИ

Михаило Ристић
Драгослав Страњаковић
Милан Ракић
Дена Дебељковић

Објављени извори

Балкански уговорни односи 1876-1996 I (1876–1918), приредио М. Стојковић, Београд 1998.

Документа о Рашкој области 1890–1899, приредио М. Ф. Петровић, Београд 1997.

Документа о Рашкој области 1900–1912, приредио М. Ф. Петровић, Београд 1995.

Документи о спољној политици Краљевине Србије 1903–1914. I–1, приредио А. Раденић, Београд 1991.

Документи о спољној политици Краљевине Србије 1903–1914. II–1/I, приредили Љ. Алексић-Пејковић и Ж. Анић, Београд 2006.

Документи о спољној политици Краљевине Србије 1903–1914. II–2/I, приредили Љ. Алексић-Пејковић и Ж. Анић, Београд 2006.

Документи о спољној политици Краљевине Србије 1903–1914. II–2/II, приредили Љ. Алексић-Пејковић и Ж. Анић, Београд 2006.

Документи о спољној политици Краљевине Србије 1903–1914. II–3/I, приредили Љ. Алексић-Пејковић и Ж. Анић, Београд 2004.

Документи о спољној политици Краљевине Србије 1903–1914. II–3/II, приредили Љ. Алексић-Пејковић и Ж. Анић, Београд 2004.

Документи о спољној политици Краљевине Србије 1903–1914. II, додаток 1, приредила Љ. Алексић-Пејковић, Београд 2008.

Документи о спољној политици Краљевине Србије 1903–1914. II, додаток 2, приредили Љ. Алексић-Пејковић и Ж. Анић, Београд 2007.

- Документи о спољној политици Краљевине Србије 1903–1914. II, додаток 3*, приредили Љ. Алексић-Пејковић и Ж. Анић, Београд 2008.
- Документи о спољној политици Краљевине Србије 1903–1914. IV–3/I*, приредили Љ. Алексић-Пејковић и К. Џамбазовски, Београд 2009.
- Документи о спољној политици Краљевине Србије 1903–1914. IV–3/II*, приредили Љ. Алексић-Пејковић и К. Џамбазовски, Београд 2009.
- Документи о спољној политици Краљевине Србије 1903–1914. V–1*, приредио М. Војводић, Београд 1984.
- Документи о спољној политици Краљевине Србије 1903–1914. V–2*, приредио М. Војводић, Београд 1985.
- Дипломатска преписка Краљевине Србије, књига прва (1. јануар 1908 – 1. јуна 1903)*, Београд 1933.
- English documents on the Albanian League of Prizren and the Start of the Disintegration of the Balkans (1877-1885) I-II*, ed. S. Rizaj, Prishtinë 1996.
- Задужбине Косова, Призрен – Београд 1987.*
- Б. Перуничкић, *Зулуми ага и бегова у Косовском вилајету*, Београд 1989.
- Б. Перуничкић, *Писма српских конзула из Приштине 1890-1900*, Београд 1985.
- Б. Перуничкић, *Сведочанство о Косову 1901-1913*, Београд 1988.
- Преписка о арбанаским насиљима у Старој Србији 1898-1899*, Београд 1899.
- Програми и статуту српских политичких странака до 1918. године*, приредили В. Крестић и Р. Љушић, Београд 1991.
- М. Ракић, *Конзулска писма 1905-1911*, приредио А. Митровић, Београд 1985.

Наративни извори

- Г. Божовић, *Слике Косова и Метохије*, Приштина 1998.
- Г. Вуковић, *Мемоари 2*, Цетиње, Титоград 1985.
- И. Иванић, *На Косову. Са шара по Косову на Звечан*, Београд 1903.
- И. С. Јастребов, *Стара Србија*, Приштина 1995.
- П. Костић, *Аутобиографија*, Призрен 1997.
- Б. Нушић, *С Косова на сиње море*, Београд 2005.
- Б. Нушић, *Косово (Опис земље и народа)*, Београд 1986.
- Д. Петровић, *Варош Пећ*, Лепосавић 2001.
- Ј. Поповић, *Живот Срба на Косову 1812-1912*, Београд 1987.
- Савременици о косову и Метохији 1852-1912*, приредио Д. Батаковић, Београд 1988.
- Т. Станковић, *Путне белешке по старој Србији 1871-1898*, Београд 1910.

Литература

- An Economic and Social History of the Ottoman Empire Volume 2: 1600-1914*, ed. By H. Inalcik with D. Quataert, Cambridge University Press 1999.
- M. S. Anderson, *The Eastern Question 1774-1923*, New York 1966.
- Д. Батаковић, *Косово и Метохија у српско-арбанашким односима*, Београд 2006.
- В. Бован, *Дена Дебељковић. Живот и дело*, Приштина 2001.
- В. Бован, *Јастребов у Призрену*, Приштина 1983.
- В. Бован, *Петар Костић*, Приштина 1997.
- Д. Богдановић, *Књига о Косову*, Београд 1986.
- Ђ. Борозан, *Велика Албанија. Порекло, идеје, пракса*, Београд 1995.
- М. Војводић, *Изазови српске спољне политике (1791-1918). Огледи и расправе*, Београд 2007.
- М. Војводић, *Петроградске године Стојана Новаковића (1900-1905)*, Београд 2009.
- М. Војводић, *Прилике на Косову и Метохији и политика Србије 1881-1912*, Историјски часопис 38, Београд 1991, 163-192.
- М. Војводић, *Србија и албанско питање крајем XIX века*, Зборник радова са научног скупа Србија и Албанци у XIX и почетком XX века, Београд 1990, 63-92.
- М. Војводић, *Србија и Срби на Косову и Метохији од Берлинског конгреса до Балканских ратова*, Косово и Метохија. Прошлост, садашњост, будућност. Зборник радова са међународног научног скупа одржаног у Београду 16-18. марта 2006. године, Београд 2007, 85-94.
- М. Војводић, *Србија у међународним односима крајем XIX и почетком XX века*, Београд 1988.
- М. Војводић, *Стојан Новаковић и Владимир Карић*, Београд 2003.
- С. Војиновић, *Библиографија часописа „Јужни преглед“ (1927-1939)*, Вардарски зборник 2, Београд 2003, 305-458.
- Б. Вучетић, *Богдан Раденковић*, магистарски рад у рукопису, Београд 2006, Библиотека Одељења за историју Филозофског факултета у Београду.
- Б. Вучетић, *Сећања Антонија Тодоровића на револуционарну акцију српског народа у Турској 1904-1914. године*, Мешовита грађа 28, Београд 2007, 265-305.
- Г. Гравије, *Стара Србија и Албанци*, Приштина 1995.
- Ј. Дедијер, *Нова Србија*, Београд 1913.
- Д. Ђорђевић, *Портрети из новије српске историје*, Београд 1997.
- З. Ђорђевић, *Политичко-просветна делатност Србије на Косову и Метохији у XIX и почетком XX века*, Призрен 1993.
- М. Екмечић, *Дуго кретање између клања и орања. Историја Срба у новом веку (1492-1992)*, Београд 2007.

- В. Зарковић, *Афера у Ибарском Колашину 1901-1902. године*, Приштина – Лепосавић 2008.
- В. Зарковић, *Распоред учитеља у Рашко-призренској епархији за 1905/06. школску годину*, Мешовита грађа 28, Београд 2007, 225-246.
- Историја српског народа V-1, VI-1*, Београд 1981, 1983.
- М. Јагодић, *Српско-албански односи у Косовском вилајету (1878-1912)*, Београд 2009.
- Х. Капицић, *Припреме за аустроугарско продирање у албанско етничко подручје из Новопазарског санџака*, Радови Филозофског факултета у Сарајеву 6, Сарајево 1971, 415-430.
- К. Н. Karpat, *Ottoman population 1830-1914. Demographic and social History*, The University of Wisconsin Press 1985.
- Косово и Метохија у српској историји*, група аутора, Београд 1989.
- Ђ. Н. Лопичић, *Дипломатија 1834-2005. Библиографија*, Београд 2006.
- Ђ. Н. Лопичић, *Конзуларни односи Србије (1804-1918)*, Београд 2007.
- Р. Љушић, *Извештај Слободана Јовановића о посети српским конзулатима у Турској из 1894. године*, Србија 19. века 2, Београд 1998.
- Р. Љушић, *Српска државност 19. века*, Београд 2008.
- Д. Маликовић, *Избор рашко-призренског митрополита 1912. године*, Београд – Приштина 2000.
- Д. Маликовић, *Косово и Метохија 1908-1912*, Приштина – Лепосавић 2000.
- Д. Маликовић, *Прилике на Косову и Метохији крајем XIX и почетком XX века и оснивање конзулата Краљевине Србије у Приштини 1889. године*, Баштина 8, Приштина 1997, 11-29.
- С. Мартиновић, *Децембарски и Бечки програм реформи у Турској 1902/1903. године и став Русије према Албанцима*, Обележја 3, Приштина 1985, 57-75.
- Ђ. Микић, *Албанско питање и албанско-српске везе у XIX веку (до 1912)*, Марксистичка мисао 3, Београд 1985, 137-156.
- Ђ. Микић, *Аустро-Угарска и младотурци 1908-1912*, Бања Лука 1983.
- Ђ. Микић, *Друштвене и економске прилике косовских Срба у XIX и почетком XX века*, Београд 1988.
- Ђ. Микић, *Настојање Србије на отварању руског или енглеског конзулата у Пећи 1908. године*, Студије и огледи о конзуларним односима, Београд 2006, 729-746.
- Ђ. Микић, *Османско и арбанашко насиље над Србима Косова и Метохије*, Косово и Метохија. Прошлост, садашњост, будућност. Зборник радова са међународног научног скупа одржаног у Београду 16-18. марта 2006. године, Београд 2007, 35-54.
- Б. Младеновић, *Живот и дела војводе Косте Пећанца (село Бураковац)*, Мешовита грађа 28, Београд 2007, 365-377.

- С. Недељковић, *Косовски вилајет од 1903. до 1908. године*, магистарски рад у рукопису, Београд 1997, Библиотека Одељења за историју Филозофског факултета у Београду.
- С. Недељковић, *Културно-просветна и национална политика Србије према Косову и Метохији од 1856. до 1897. године*, необјављена докторска дисертација, Београд 2008, Библиотека Одељења за историју Филозофског факултета у Београду.
- А. Новаков, *Призренска богословија 1872-1890*, необјављени магистарски рад, Нови Сад 2008, Библиотека Филозофског факултета у Новом Саду.
- С. Новаковић, *Балканска питања*, Београд 2000.
- Т. Ораовац, *Арбанашко питање и српско право*, Београд 1913.
- М. Павловић, Б. Младеновић, *Коста Миловановић Пећанац 1879-1944. биографија*, Београд 2006.
- Ђ. Пејовић, *Исељавање Црногораца у XIX вијеку*, Титоград 1962.
- Б. Пелевић, *Кроз историју Косова и Метохије. Од VI до XXI века*, Београд 2005.
- Е. Плана, *Косово према реформама у Турској крајем 19. и почетком 20. века*, необјављена докторска дисертација, Београд 1973, Универзитетска библиотека Светозар Марковић у Београду.
- Б. Љ. Поповић, *Историја министарства иностраних дела Србије*, Београд 2005.
- Ђ. Поповић-Даничар, *Стара Србија*, Београд 1878.
- Р. Поповић Петковић, В. Шалипуровић, *Српске школе и просвета у западним крајевима Старе Србије у XX веку*, Прибој 1970.
- М. Радовановић, *Косово и Метохија. Антропогеографске, историјскогеографске, демографске и геополитичке основе*, Београд 2008.
- С. Рајић, *Владан Ђорђевић – биографија поузданог обреновићевца*, необјављена докторска дисертација, Београд 2004, Библиотека Одељења за историју Филозофског факултета у Београду.
- А. Растовић, *Британци о Косовском вилајету 1903-1913*, Косово и Метохија. Прошлост, садашњост, будућност. Зборник радова са међународног научног скупа одржаног у Београду 16-18. марта 2006. године, Београд 2007, 95-105.
- S. Skendi, *The Albanian National Awakening 1878-1912*, Princeton University Press 1967.
- Ђ. Слијепчевић, *Српско-арбанашки односи кроз векове са посебним освртом на новије време*, Хилместир 1983.
- М. Станић, *Успомене на митрополите са којима сам радио Михаила Г. Ристића*, Вардарски зборник 2, Београд 2003, 69-141.
- L. S. Stavrianos, *The Balkans since 1453*, London 2000.
- В. Стојанчевић, *Срби и Арбанаси 1804-1912*, Нови Сад 1994.
- S. J. Shaw, E. K. Shaw, *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey II*, Cambridge University Press 1977.

- С. Терзић, *Европа и „поредак мира“ на Балкану: Тријумф историјског реваншизма на Косову и Метохији*, Косово и Метохија. Прошлост, садашњост, будућност. Зборник радова са међународног научног скупа одржаног у Београду 16-18. марта 2006. године, Београд 2007, 73-83.
- С. Терзић, *Конзулат краљевине Србије у Битољу (1889-1897)*, Историјски часопис 57, Београд 2008, 327-342.
- С. Терзић, *Србија и Грчка (1856-1903). Борба за Балкан*, Београд 1992.
- С. Терзић, *Стара Србија и Албанци. Један поглед на историјску позадину збивања на Косову и Метохији*, Свети кнез Лазар 5, Призрен 1997, 87-102.
- В. Ћоровић, *Односи између Србије и Аустро-Угарске у XX веку*, Београд 1992.
- А. Урошевић, *Косово*, Београд 1965.
- А. Урошевић, *Новобрдска Крива Река*, Приштина 1996.
- В. М. Хвостов, И. И. Минц, *Историја дипломатије II. Дипломатија новог доба (1872-1919)*, Београд 1949.
- Б. Храбак, *Арбанашки устанци 1912*, Врањски гласник 11, Врање 1975, 173-375.
- Б. Храбак, *Призренска арбанашка лига 1878-1881*, Београд 1998.
- Ј. Цвијић, *Балкански рат и Србија*, Београд 1912.
- Ј. Цвијић, *Основе за географију и геологију Македоније и Старе Србије*, Београд 1996.

Научно-наставном већу Филозофског факултета у Београду

Реферат

Милун Стијовић пријавио је докторску тезу под насловом *Српски конзулат у Приштини* о којој комисија има част да поднесе следеће мишљење.

Конзулат Краљевине Србије у Приштини до сада није био предмет посебне научноистраживачке и монографске обраде. Рад Конзулата је фрагментарно дотицао у делима која су се бавила појединим посебним питањима из историје српског народа у Старој Србији крајем 19. и почетком 20. века. Значај истраживања рада Конзулата лежи у чињеници да је он био главно институционално упориште националне политике Краљевине Србије у северном делу Старе Србије током последње две деценије турске власти на Балкану (1889-1912).

Докторска теза Милуна Стијовића биће тематски структурирана. Најпре ће бити укратко приказан механизам деловања Министарства иностраних дела Краљевине Србије, са посебним освртом на постојећа дипломатска представништва Србије у иностранству. Потом ће, у том контексту, кандидат детаљно приказати разлоге за отварање Конзулата у Приштини, као и сам чин његовог отварања, полазећи од Привремене конзуларне конвенције склопљене између Србије и Турске 1886.

Рад Конзулата ће бити приказан кроз више посебних тематских целина. Кандидат ће најпре обрадити финансирање Конзулата и, путем компаративне методе, установити место које је у том погледу Конзулат у Приштини заузимао у односу на друге конзулате Краљевине Србије у Турској и на остала посланства у иностранству. Испитаће изворе финансирања Конзулата као и структуру његових расхода из чега ће се видети приоритетни циљеви делатности са финансијског аспекта.

Следећа целина односиће се на организацију Конзулата и структуру особља. Ово је утолико значајније, што је познато да су дужност конзула Краљевине Србије у Приштини обављале познате личности српске политике и јавног живота уопште, између осталих Бранислав Нушић, Светислав Симић, Мирослав Спалајковић, Милан Ракић итд. Понекад су, у одсуству конзула, послове отправљали нижи чиновници Конзулата, па ће и о њиховом раду бити речи колико то извори буду омогућили.

Пошто дефинише територијални рејон рада Конзулата у Приштини и испита да ли је у том погледу било каквих промена током година, кандидат ће обрадити конкретне аспекте делатности Конзулата. У првом реду реч је о заштити српског народа превасходно од насиља појединих албанских разбојника и разбојничких банди, али и од репресије турских власти. Потом, кандидат ће посветити пажњу мерама које је Конзулат плански спроводио да на плану очувања и јачања националног идентитета српског

народа. То је, пре свега, рад на унапређењу просветне делатности – отварање нових школа (које и какве школе су отваране, када и где, како и колико дуго су радиле, са колико успеха, како су финансиране), брига о постављењу и распоређивању учитеља, као и о другим питањима у вези са њима, брига о наставном плану и програму, квалитету наставе, уџбеницима. Испитаће и друге видове рада на културном уздизању српског народа – школским библиотекама, књижарама, певачким друштвима и другом што извори покажу. Настојаће да укаже и на знамените људе из Старе Србије на која се Конзулат ослањао у свом раду.

Незаобилазан сегмент рада односиће се на односе Конзулата са месним турским властима (валијом у Скопљу, мутасарифом у Приштини и кајмакима у казама Приштинског и околних санџака), при чему ће кандидат настојати да утврди облике њихове сарадње али и случајеве конфронтације до којих је неретко долазило.

У раду ће посебно бити третиран однос Конзулата са локалним српским православним становништвом и са становништвом муслиманске вере (Албанци, Турци, муслимани српског језика). У првом случају, кандидат ће испитати колико је рад Конзулата доприносио јачању отпорности српског народа у северном делу Старе Србије и, у крајњој линији, његовом одржању на том простору. У другом случају, кандидат ће истражити разноврсну природу односа Конзулата са муслиманима, све покушаје успостављања што бољих односа Конзулата, а самим тим и Краљевине Србије, са њима и указати и објаснити исходе тих настојања.

Посебан део рада односиће се на улогу Конзулата у Приштини у информисању јавности у Краљевини Србији о стању српског народа и уопште о догађајима у Старој Србији. Кандидат ће истражити на који начин су извештаји конзула из Приштине и у ком обиму пуштани преко Пресбирора владе Краљевине Србије у српску штампу, доприносећи на тај начин обликовању јавног мњења о дотичној проблематици.

Потом, Стијовић ће пажњу посветити односу Конзулата у Приштини са Призренском богословијом, изузетно значајном верском и културном установом српског народа у Старој Србији, као и са органима православне цркве уопште. При томе ће указати на сложене проблеме постављања Србина на место митрополита Рашко-призренске епархије 1896, која је тада била у саставу Васељенске патријаршије, као и на конкретну сарадњу конзула са поменути митрополитима и са локалним парохиским свештенством и са монаштвом.

Пошто је Краљевина Србија, осим Конзулата у Приштини, имала још неколико дипломатских представништава у Турској (посланство у Цариграду, конзулати у Скопљу, Битољу и Солуну), кандидат ће нужно морати да испита сарадњу Приштинског конзулата са њима, као и степен остварене корелације у обављању задатака националне политике Краљевине Србије.

Коначно, кандидат ће обрадити и односе Конзулата са дипломатским представништвима великих сила у Старој Србији, будући да је политика великих сила умногоме утицала на трасирање развоја Источног питања, а самим тим и на српско питање у Турској. То се пре свега односи на конзулате Русије и Аустро-Угарске у Призрену, Скопљу и Митровици, али и на конзулате Велике Британије и Француске у Скопљу.

Докторска теза Милуна Стијовића засниваће се превасходно на необјављеној архивској грађи српске провинијенције. Истраживања ће обавити у свим релевантним архивима у земљи, од којих су најважнији Архив Србије (фондови Министарство иностраних дела-Политичко одељење и Просветно политичко одељење, Конзулат у Приштини, Конзулат у Скопљу, Конзулат у Битољу, Посланство у Цариграду, Строго поверљива архива и др.), Архив САНУ (историјска и етнографска збирка) и Архив Југославије (фонд Јована Јовановића Пижона). Кандидат ће користити библиотечке фондове Народне библиотеке Србије, Библиотеке Српске академије наука и уметности, Библиотеке Историјског института, Библиотеке Архива Србије, Библиотеке Одељења за историју Филозофског факултета Универзитета у Београду и Универзитетске библиотеке Светозар Марковић у Београду. Од објављене архивске грађе кандидат ће највише користити вишетомну едицију *Документа о спољној политици Краљевине Србије*, неколико тематских збирки грађе које се односе на историју Старе Србије крајем 19. и почетком 20. века и релевантне збирке архивске грађе иностране провинијенције. Кандидат ће свакако користити и сву доступну, домаћу и инострану, научну литературу везану за његову тему.

У Београду,
комисије:
18. 12. 2009.

Чланови

доц. др Сузана Рајић

др Владимир Јовановић

доц. др Милош Јагодић